

Hestevæddeløb og væddeløbspræmier i hertugdømmerne i 1830'erne og 1840'erne.

Af *Olav Bonefeld*

I forbindelse med sin beskæftigelse med nogle interessante sølvpokaler, som var vundet i hestevæddeløb og nu befinder sig på godset Rosenkrantz ved Kiel, kom fhv. gårdejer Olav Bonefeld, V. Snogbæk, under vejrs med en noget anden side af hertugen af Augustensborgs virke end den ellers kendte. Det blev til denne afhandling, hvor bl.a. hestevæddeløbene i hertugdømmerne i 1830'erne og 1840'erne skildres. Det påvises, at deres opståen især skyldtes den interesse hertugen af Augustensborg havde for hesteopdræt og hestesport. Endvidere beskrives en række af de sølvpokaler, som blev vundet i disse hestevæddeløb. Forfatteren redegør for deres historie og fremfører, at flere af dem er industrielt fremstillet, og at de og deres egenartede stempeling derfor har været ret upågtet af samlere hidtil.

Indledning

Hestevæddeløb har sin rod tilbage i en fjern fortid. At kappes ligger dybt i den menneskelige natur. Det er derfor sandsynligt, at sådanne løb har taget sin begyndelse ikke længe efter, at mennesket havde tæmmet hesten og lært at ride. Der er fundet optegnelser om hestevæddeløb i ægyptiske papyrushåndskrifter, som er 3500 år gamle. De er dog ikke enestående, fra omtrent samme tid foreligger oplysninger på lertavler om denne sport i Forasien. Ved de olympiske lege 648 f.Kr. fandt der vædderidt sted. Som så megen anden græsk kultur eksporteredes også hestevæddeløb til Rom, hvorfra sporten udbredtes til andre lande i Europa.

England blev det land, hvor hestevæddeløbene fik stærkest fodfæste og stedse er dyrket gennem århundrederne helt op til nutiden. Så tidligt som fra år 210 har man kendskab til et engelsk galopløb i Netherby i Yorkshire mellem heste tilhørende den romerske kejser Septimus Severus Alexander. Fra 1154 afholdtes galopløb på Smithfield den store turneringsplads udenfor London Citys mure. Den berygtede kong Henrik 8. havde gavnlig ind-

flydelse på vædeløbssporten ved at indføre berberiske avlsdyr, og i 1540 anlagdes Englands første væddeløbsbane i Chester. Under kong Jacob 1. blev mange nye baner indviet, man red endog væddeløb i London Hyde Park; i hans tid kom der mere system i sporten. Også efterfølgende regenter var stærkt interesseret i hestevæddeløb og i avlen. Udvalg i avlen efter hurtighed, skabte den engelske fuldblodshest, og herfra stammer al fuldblodssport. Det ældgamle ridderspil ringrenden er beslægtet med hestevæddeløb derved, at hesten er den centrale faktor for begge de to sportsgrene. De er sikkert ofte dyrket side om side i ældre tid, som de blev det i Augustenborg under hertug Christian August. Vore dages ringridning er en direkte efterkommer af ringrenden, der kan føres helt tilbage til 842, da et sådant afholdtes ved det frankiske hof i Strasbourg. Ringrenden fortrængtes dog en tid af de voldsomme turneringer for atter at dukke op i det 16. århundrede og holde sig ved hofferne til langt op i 1700 tallet. Det var fyrsterne og adelen, der dyrkede såvel hestevæddeløb som ringrenden. Sidstnævnte sport har fået sin renæssance i den folkelige ringridning, som dyrkes særlig ihærdigt i Nordslesvig. Når Sønderborg nu er ringridningens højborg, har det sikkert sin rod i, at sporten tidligere udøvedes i forbindelse med de af hertug Christian August arrangerede hestevæddeløb. Den 22. nov. 1845 på hertugindeus fødselsdag, få dage efter hertugparrets sølvbryllup, afholdtes ringridning på Mølleengen ved Augustenborg med ca. 400 ryttere. Fra Augustenborg kan skikken sandsynligvis føres helt tilbage til de hertugelige hoffer i Sønderborg og Nordborg.

Hestevæddeløbene i Hertugdømmerne

Prins Christian August blev hertug ved faderens død 1814. Et par år efter tog han sammen med broderen Frederik på en længere rejse i Europa og vendte hjem 1820 efter at have afsluttet med et ophold i England. Herovre stiftede den unge hertug bekendtskab med hesteavl og væddeløb, en interesse han gav sig til at dyrke snart efter hjemkomsten. I England havde han købt 2 fuldblodshingste, flere hopper af fuldblod og 13 af halvblod, og dyrene var straks blevet sendt til Als. I al korthed var hans idé, at væddeløbene var

Fig. 1. Udsnit af den drevne frise omkring Slesvig-pokalen (side 18 nr. 3) med en episode, hvor en hest kaster sin rytter, hvorved også en anden falder af. Bag indhegningen ses tilskuere. En anden del af frisen viser dommertribune, telt m.m.

værdifulde og nødvendige i avlen for udvælgelsen af de rette dyr og for at animere avlerne til en indsats; dette slår han til lyd for i flere afhandlinger. De væddeløb hertugen årligt lod afholde ved *Augustenborg* tog efterhånden form og i 1827 indrettede han sig en ny bane. Væddeløb og auktion afholdtes i forbindelse med hertuginde Louise Sofies fødselsdag 22. sept. Der var ved den lejlighed foranstaltet forskellige festligheder. Adelige og andre hestesportsinteresserede fra hele Slesvig-Holsten deltog, og der sås også deltagere fra det øvrige Danmark og udlandet. Løbene strakte sig over 2 dage og var arrangeret for herrer (adelige og godsejere) og landboere hver for sig. Der blev redet om penge, sølvbægre, pokaler m.m. Af særlige løb må nævnes *Caroline Amalie-*, *Christian August-*, *Louise-* og *Louise Augusta-løbet*. Hver især af navngiverne til en konkurrence udsatte en pokal som præmie. Ingen steder var der så mange fornemme sølvpræmier som i *Augustenborg*, og de bidrog til at gøre væddeløbene dér ganske særligt festlige og tiltrækkende. Foruden den hjemlige aktivitet var hertugen virksom og arbejdede for udbredelsen af sin hobby flere andre steder i *Hertugdømmerne*, hvor han medvirkede ved at være

dommer, optræde som protektor og udsætte præmier samt deltage med sine heste. Også i det øvrige Danmark deltog han, bl.a. var han deltager ved væddeløbet i Odense den 2. og 3. september 1834. Hestevæddeløbene var årets store begivenhed på Augustenborg, indtil Treårskrigen ødelagde idyllen.¹

Hertugens bror Frederik, der også var hestesportsinteresseret, blev i 1825 udnævnt til officer ved tropperne i Slesvig. Her blev han midtpunkt i en stor selskabelighed, og det er derfor forståeligt, at *Slesvig* er et af de steder, der hurtigt fulgte efter med oprettelsen af en væddeløbsbane. I september 1829 havde en kreds af godsejere tegnet abonnenter med henblik på afholdelse af hestevæddeløb, dyrskue og auktion. Man rådførte sig med hertugen på Augustenborg om tilrettelæggelsen af forehavendet og bad ham overtage den øverste ledelse. Ved hans fravær skulle prins Frederik overtage præsidiets, mens grev Holstein skulle stå for dyrskue og auktion. Den økonomiske side af sagen var i orden, efter at kong Frederik 6. havde tilsagt at yde en støtte på 1000 specier² og med et ligeså stort beløb give nedslag i den hidtidige forpagtningsafgift af det kongelige grundstykke, man havde valgt som væddeløbsbane. Banen lå ved gaden »An der Rennkoppel« mellem Husumer Strasse og nordranden af »Tiergarten«. Byen Slesvig gav tilsagn om årlige præmier på 300 sp. Frederik 6.'s døtre Caroline og Wilhelmine havde lovet at lægge navn til et løb, og de udsatte en pokal som præmie. Endvidere skænkede hertugen en pisk til at kæmpe om. Væddeløbene bestemtes at skulle holdes året efter til den planlagte tid, de sidste fire dage i ugen med St. Petri og Paulis dag; de faldt i 1832, hvorfra arrangementet er omtalt, fra den 27. - 30. juni. Hertugen vandt kongens første præmie på 250 sp., Caroline-Wilhelmine pokalen gik til grev Reventlow til Farve og kammerjunker Ahlefeldt tog byens præmie på 300 sp. Dommer var hr. Lorenzen fra Wassersleben, der vel var beslægtet med den kurdirektør og kammerdirektør, vi hører om under Oldesloe. Til væddeløbene i 1834 ses det, at kongen havde forhøjet det givne præmiebeløb til 500 sp.

At *Oldesloe* allerede i 1830 fik sat væddeløb i scene skyldtes sikkert, at en nevø af direktøren på kurbadet, Dr. Lorenzen, var kammerdirektør hos hertugen på Augustenborg. I Oldesloe ville man gerne tilføre byen omsætning, og hertugen mente, at byen med

kuranstalten var et velegnet sted at anlægge en væddeløbsbane; dog måtte magistraten være indforstået med at skulle stifte en præmie på mindst 500 taler. Hesteavlere fra hele Nordtyskland blev indbudt, og mange fulgte indbydelsen, heriblandt flere fyrstelige personer, og hertugen stod i spidsen som protektor. Der var foranstaltet folkeforlystelser med fyrværkeri, dans, kunstridning og linedans. De to første år afholdtes festligheder og løb på det lejede »Fresenburger Kuhkoppel«. Men derefter flyttedes banen, idet kongen tillod oprettelsen af en bane på byområdet og bevilgede en præmie på 400 specier, tillige ydede hertugen et lån på 5000 rigsdaler til køb af de nødvendige jorder, og fra den tid fandt løbene sted på »Christian-August-Banen« i »Røgen«.

Fra en beretning om løbene i Oldesloe den 30. og 31. juli 1832 får vi at vide, at Frederik 6. havde stillet en præmie på 60 specier til rådighed for et løb for landboere og til et andet for herrer 400 sp.; det sidste vandt hertugen, mens Dr. Weber fra godset Rosenkrantz blev nr. 3. I konkurrencen om byens præmie på 400 sp. vandt hertugen ligeledes, mens Dr. Weber blev nr. 4. Desuden blev der redet om pokaler udsat af prins Christian, den senere konge, og hertuginde Louise. Det var således flere virkelig fine præmier at kappes om.

Da der blev startet hestevæddeløb i Wandsbeck 1835, blev man betænkelig i Oldesloe, men hertugen var overbevist om, at det kun ville være til gavn. Deri tog han grundigt fejl, idet tilslutningen til Oldesloe-banen udefra svigtede. Herved blev foretagendets økonomi så alvorlig, at regeringen så sig foranlediget til at forlange en erklæring om, at byen kun tilbød væddeløbsbanen på een betingelse, nemlig at der ikke fremtidig blev tildelt et præmiebeløb på 800 rbdlr. Dertil erklærede hertugen, at uden dette beløb kunne løbene ikke videreføres, og han disponerede derpå over de øvrige præmier til fordel for Wandsbeck banen. Et forsøg på at skaffe de 800 rbdlr. ved subskription mislykkedes. Bitterheden overfor hertugen var ikke ringe; den kom til udtryk i et bønsskrift til kongen, i hvilket det bemærkedes, at vedrørende væddeløbene havde hans højhed, protektoren, med sit fyrstelige ord garanteret for en lang og strålende fremtid, men nu havde hr. hertugens øjne vendt sig fra os og mod Hamburg-Wandsbeck banen. Med 1836 måtte løbene i Oldesloe indstilles. De tilkøbte jorder blev afhændet 1848. Der blev dog

senere dannet en »Rennclub«, der gennemførte væddeløb fra 1893; de ophørte med den første verdenskrigs udbrud.

For at fremme og forbedre hesteavlen og for at afholde hestevæddeløb og dyrskue med bortauktionering blev en kreds af interesserede i byen *Itzehoe* og dens opland enige om at stifte en forening til at løse opgaverne. Det var i maj 1830, at grev Rantzau, borgmester Røtger og 19 andre borgere satte sig i spidsen for foretagendet. I vedtægternes paragraf 1 bestemtes, at arrangementet skulle afholdes ved *Itzehoe* den 23. juli og følgende dage. Fra gammel tid havde byen haft en stor kavallerigarnison; ved praktisk hjælpsomhed fra de lette dragoner med oberstløjtnant C. v. Bardenfleth som leder kom de årlige væddeløb i stand på en bane ved den lille »Lybske skov« mellem det nuværende Bismarckstårn og den nye »Waldfriedhof«. Der rejstes en dame- og en herretribune og flere restaurationstelte, og ved subskriptionstegning blandt *Itzehoes* borgere skaffedes penge til veje til en sølvpokal, der udsattes som den fornemste præmie. Væddeløbene blev tillige basis for en folkefest med dans og fyrværkeri.

I 1833 blev foreningen omdannet med hertug Christian August som protektor. Efter en bekendtgørelse fra 1836 afholdtes fem løb samt, hvad der måtte komme i stand af private løb og væddemål. Det er ganske morsomt at bemærke, at sølvpokalen fra borgerne i *Itzehoe* skulle tilfalde den hest, der kom i mål som nr. 2. Væddeløbene fik en ret kort levetid. Der findes ikke efterretning om dem efter 1837, men de havde i den forløbne tid været årets store festlige begivenhed for byen.

I *Neustadt* blev væddeløb afholdt første gang 7. og 8. august 1832 tilskyndet dertil af hertug Christian August, som overtog ledelsen efter opfordring fra byen. Kammerherre baron von der Malzburg, ridder af Æreslegionen, var dommer. I en skrivelse dateret 7. marts 1832 havde hertugen tilbudt at tilrettelægge hestevæddeløb og at udsætte to pengepræmier på 400 og 100 speciedaler samt en eller to sølvpokaler. Disse præmier ville ikke alene blive forhøjet i de kommende år, men der ville også blive oprettet flere præmier. – Til gengæld skulle byen forpligte sig til at sørge for en bane og bære omkostningerne ved indretningen af den samt udsætte en præmie på 300 taler. Til dækning af sine omkostninger havde den adgangsindtægterne. Der konkurreredes om pengepræmier og om

Fig. 2. Væddeløb på banen ved Itzehoe ca. 1840. Til højre en særlig loge for de fornemste blandt tilskuerne og her overfor dommertribunen med sejrstrofæet, en pokal, udstillet. Hestene er i opløbet foran målet, der er markeret af en pæl nedenfor dommertribunen. Som på billedet fra Augustenborg side 13 er det det højere borgerskab, der præger billedet, herrerne kendetegnet ved bøj hat og frakke, og damerne med opsat hår, store hatte og fine kjoler, hvor der ikke er sparet på stoffet. (Akvarel, sign. Gaedt, i Städtische Museum Flensburg).

en pokal skænket af prinsesse Caroline Amalie fra Danmark sammen med flere damer fra hertugdømmerne. Den blev vundet af hertugen, der jo også havde fremskaffet den.

Reglerne fra væddeløbene i Slesvig skulle følges, hvis der ikke var vedtaget noget specielt. Banen lå helt ude ved Østersøkysten ved Mastkoven Holz i nærheden af byen. Både hertugen og broderen, prins Frederik deltog og vandt præmier det første år. Også 1833 afholdtes væddeløb, men 5. og 6. juni. Blandt deltagerne sås foruden hertugen hr. Fischer fra Augustenborg³ som præmie-vinder. Det har sikkert knebet med interessen og økonomien, og desuden svigtede hertugen. Han var ikke deltager i løbene 1834, der indskrænkede sig til kun at omfatte tre konkurrencer, bl.a. savnedes også damernes pokal. Arrangementerne afvikledes derfor

på een dag den 9. juni, og dermed ophørte væddeløbene i Neustadt. Hertugen havde fejlbedømt; der var ikke basis nok for den slags på dette sted.

På *Haderslev*-egnen opgives kammerherre, oberstløjtnant von Düring på Vamdrupgård⁴ som den drivende kraft indenfor hesteavl og væddeløb. Han må have været anerkendt af hertugen som en god hestekender, eftersom han optrådte som dommer ved væddeløbene i Augustenborg i dagene 19., 20. og 22. september 1832. Samme år den 12. september var der blevet afholdt væddeløb i Haderslev, hvor von Düring også var dommer. Hertugen havde her udsat en præmie på 20 sp. for halvblods bønderheste; endvidere var der bl.a. udsat 40 sp. af Landboforeningen i et løb for heste født i Haderslev amt. Som det store trækplaster havde prins Christian udsat en pokal. Ialt gennemførtes fem løb, foruden hvad der kan have været af private væddemål. De fleste af præmierne blev hentet af personer udenfor området, hesteejere kendt fra andre baner i Slesvig-Holsten, bl.a. hertugen, prins Frederik af Nør, grev Bernstorff og Andreas Jacobsen, forpagter på Gammelgård.

Sandsynligvis er der også afholdt væddeløb i Haderslev de følgende år. I Lyna fra 7. maj 1837 meddeles, at et hestevæddeløb vil blive afholdt på Starup Hede om en kongepremie på 400 rbt. for heste tilhørende medlemmer af landboforeningen, men der ytres dog stærke ønsker om at få deltagelse udefra, idet det ville være af største betydning. Underskriverne Hinsch, Kark, Meyer og Thomsen (herredsfoged) søger at skaffe en præmie ved subskription og opfordrer beboerne i Haderslev til at tegne sig.

Som tidligere nævnt oprettedes 1835 en væddeløbsbane i *Wandsbeck*, der dengang kun var en flække. Den blev anlagt på byens marker på den sydøstlige del af den store Jüthorn eng, og var her yderst velplaceret. Banen var omgivet af en lav jordvold. På den overdækkede tribune var der plads til 3000 personer, desforuden fandtes mange andre siddepladser. For at publikum kunne spise og drikke var rejst 30 restaurationstelte. Senator Merck fra Hamborg og sagfører Hennings i Wandsbeck (initiativtager) havde med megen omtanke og energi sat foretagendet i scene i den helt store stil, efter at der var valgt en direktion, kongen havde givet tilladelse til løbenes afholdelse, og hertugen havde indvilget i at være protektor. Foruden grundigt politimæssigt opsyn var posteret 60

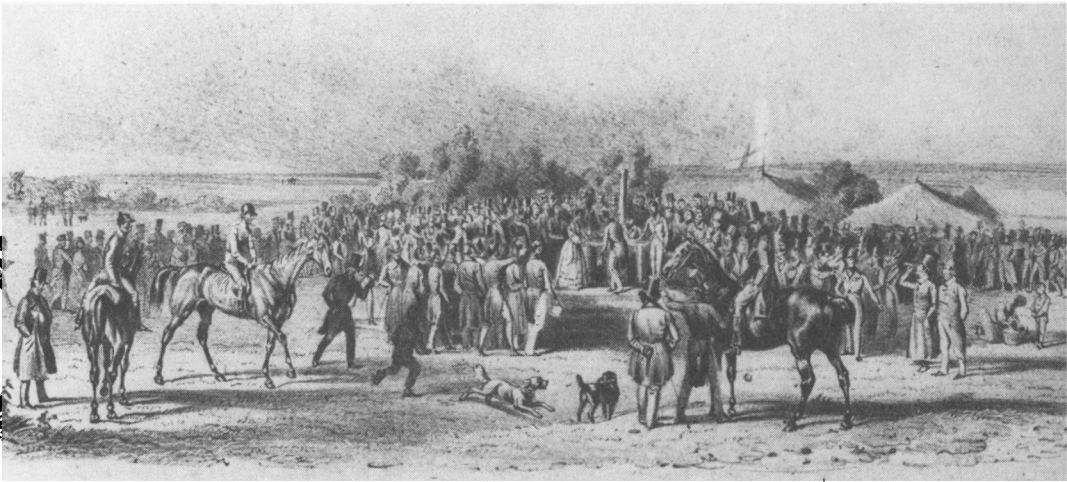

Fig. 3. Den tyske maler Albrecht Adam (1786–1862), der især er kendt for sine malerier af slagscener, var en meget dygtig bestemaler. Han opholdt sig i 1833 og igen i 1837 hos hertug Christian August på Augustenborg. Fra disse ophold stammer tre hefter med 18 litograferede blade forestillende heste fra hertugens stutteri samt scener fra hesteauktioner, hesteskuer, hestevæddeløb og ringridning. Det her gengivne billede er et udsnit af et større litografisk blad med ialt seks motiver og viser overrækkelsen af præmien, en stor pokal. Måske er det den pokal Weber vandt i 1833 (se side 18 nr. 1). (Museet på Sønderborg slot).

kongelige danske dragoner for at sikre ro og orden. Den hamburgske garnisons musikkorps sørgede for musik, og der var forlystelser og dans. Med enkelte undtagelser skulle reglerne fra Slesvig-væddeløbene anvendes. Mange gode præmier var blevet skænket til de ti berammede løb, som skulle afvikles den 18. og 20. juli med prins Carl af Preussen som formand for dommerkomiteen.

Førstedagens pengepræmier beløb sig til ialt 1600 sp., og dertil to sølvpokaler. Den sidste dags største præmie var Hamburgs store forgyldte sølvpokal, fremstillet i London og af en værdi på 100 guineas⁵. Dr. Webers hoppe Freya blev vinder, men iøvrigt havde denne hest også løbet en dameklub sølvpokal hjem til sin ejer, hvis rytter bar hvid jakke og sort kappe.

Allerede 1836 præges væddeløbene endnu mere af den nære storby, og de kaldes fra nu af Hamburg-Wandsbeck væddeløbene. I 1837 var programmet udvidet til tre dage og foruden Hamburgs pokal havde hertuginde Louise Sophie udsat en stor sølvpokal.

*Fig. 4. Dr. jur. Robert
Eduard Weber til
Rosenkrantz, født 1797,
død 1876. (Maleri på
godset Rosenkrantz).*

Men i de følgende år forsvinder sølvpokalerne, og der konkurreres næsten kun om penge, men det er store beløb det drejer sig om; Frederik 6. skænker således årligt 750 sp. til et løb, og efterhånden bliver guldmønten Frederik d'or⁶ den foretrukne indsats og præmie. Med årene udvikler Wandsbeck løbene sig til også at være et foretagende for Nordtyskland, f.eks. ses fyrsterne fra Mecklenborg og Brunsvig. Selvom det borgerlige indslag vokser, så er hertugen fra Augustenborg så absolut deltager med flest heste og henter en mængde præmier hjem med sine ryttere i gul jakke og blå kappe. Hr. Fischer fra Augustenborg optræder også hyppigt dernede i beretningerne fra årene 1835-41, dog uden særligt held.

I 1848 efter udbruddet af den første slesvigske krig indstilledes væddeløbene i Wandsbeck og blev flyttet til Hamborg, hvor en bane blev anlagt på denne bys område, den senere Horner-bane.

Baneterrænet i Wandsbeck blev siden eksercerplads for det hannoveranske 15. husarregiment, i dag dækkes området af Douaumont-kasernen og Hamborg Højbanes boligkvarter.

Wandsbeck-væddeløbene er dermed de eneste af hertugens hestesport-initiativer, der har overlevet. Af en beretning om det første arrangement i Wandsbeck 1835 fremgår, at det blev en flyvende start. Den nære beliggenhed ved den rige by Hamborg med dens velhavere og folkemasser var afgørende. Da hertugen indledte hestesporten og fik den sat i gang forskellige steder i Hertugdømmerne var fyrsterne, adelen og godsejerne det bærende element, men det viste sig ikke at være basis nok. Efter at den første opflammende entusiasme havde lagt sig, døde væddeløbene hen, og Treårskrigen satte en brat stopper for en fortsættelse af de endnu eksisterende.

Dr. Weber og Rosenkrantz

Umiddelbart kan man fristes til at tro, at det vrimler med sølvpræmier fra væddeløbene i Hertugdømmerne, men da der i de allerfleste løb konkurreredes om penge, og sølvpræmierne siden har skiftet ejer nogle gange og er spredt viden om, så kendes forståeligt nok ret få. Det er derfor værdifuldt, at der endnu er bevaret fire sølvpokaler på Rosenkrantz, det sted hvortil vinderen Dr. Weber i sin tid hentede dem. Rosenkrantz ligger på grænsen mellem Slesvig og Holsten, midt i Hertugdømmerne, så det var forholdsvis let for Dr. Weber at deltage i Augustenborg, Slesvig og Wandsbeck, hvorfra præmierne stammer.

Hesteavl- og hestesportsentusiaster i Hertugdømmerne i første halvdel af 1800-tallet talte fyrster, adelige og godsejere samt enkelte borgere og bønder. Blandt de ivrigste bemærkes godsejer, Dr. jur. Robert Eduard Weber på Rosenkrantz. Af en fortegnelse for Hertugdømmerne og Danmark fra 1833 over fuldblodshingste og -hopper fremgår, at hertug Christian August på Augustenborg så absolut var førstemanden. Af 23 hingste ejede hertugen de 11, og blandt andre ejere kan nævnes Frederik 6. med 2 og Landboforeningen for Haderslev amt med 1 hingst. Af 51 hopper tegner hertugen sig for 26, kong Frederik for 4, medens Dr. Weber er

opført med ikke mindre end 6 hopper, eller lige så mange som grev Holstein på Water-Beversdorf var i besiddelse af. Øvrige ejere af fuldblodshopper såvel som hingste havde kun eet dyr, en enkelt to. Staldene på Rosenkrantz, hvor de ædle heste var opstaldet, er fornyede, men det senere indmurede gamle årstal 1795 fortæller sikkert, når de var bygget. Ombygningen af staldene må dateres efter årstallet 1895 på den statelige portbygning. Når man kører igennem denne var køre- og ridehestene opstaldet til højre i selve porthuset. Nogle hestehoveder på porthusets mure fortæller om, at dr. Webers hesteavlsinteresser har levet videre på godset efter ham.

Godset Rosenkrantz hed oprindelig Schinkel, hvorefter den nærliggende landsby har fået navn. Så langt tilbage som 1284⁷ nævnes en Nicolaus de Schinkel som ejer, men foruden Schinkelerne støder man op gennem tiden på ejere som Breide, Rantzau, Ahlefeldt og Brockdorff. I 1828 købte Dr. Weber (1797 - 1876) og hustru Axeline Louise Sophie Rosenkrantz (1804 - 1876) Schinkel af Caroline von Klöcker. Axeline Rosenkrantz havde 3 år gammel ved sin fars død arvet et pengefideikommiss på 174000 rdl. med tilhørende enkefond på 35000 rdl. stammende fra det i 1802 ophævede stamhus Søbysøgaard ved Odense. 1824 ægtede den rige arving Robert Weber fra Elberfeld, som hun skal have foretrukket for seks andre bejlere. I 1828 opnåedes tilladelse til som første køb for kapitalen at erhverve godset Schinkel, der nu omdøbtes og kom til at bære Axeline Rosenkrantz's slægtsnavn. Ganske interessant er at bemærke, at Axeline R. nedstammede fra de gamle Schinkeler. Med den nye ejer begynder herresædets storhedstid. Dr. Weber udnævntes 1846 til hofjægermester og blev 1853 medlem af den slesvigske stænderforsamling valgt som en af de 5 større godsejere, der repræsenterede disse kredse. Dr. Weber har ikke været mellem slesvig-holstenismens fremtrædende talsmænd, som var landflygtige, men der er ingen tvivl om, at han støttede denne bevægelse, eftersom han i forsamlingen blev den ikke danskloyale flertalsgruppes fører. Som sådan protesterede han imod, at hans partifæller var blevet betegnet som insurgenter, idet dette stred mod det kongelige amnestipatent. Dr. Weber besad megen taktisk dygtighed, men betegnes også som værende junkeragtig overlegen overfor borgere og bønder. Disse fulgte ham da heller ikke slavisk, men

Fig. 5. Indkørslen til godset Rosenkrantz, hvis hovedbygning, opført 1791 og stærkt ombygget i 1890'erne, ses i baggrunden. Porthuset er opført 1895 af Axel Weber v. Rosenkrantz og bæres af otte slanke søjler afdækket med en lav trekantsfronton. I 1895 blev tillige de gamle stalde, der husede Dr. Webers ædle heste, nedrevet og istedet opførtes nye stalde på hver side af porthuset og sammenbygget med dette. (Foto af Liselotte Riis).

skilte sig ud fra hans flertal i visse sager. 1862 optog hertugen af Sachsen-Koburg og Gotha ham i den friherrelige stand med navnet friherre Weber von Rosenkrantz.

Præmierne på Rosenkrantz

Beskrivelse af præmierne

Ialt befandt der sig seks præmier på godset, deraf er de fire endnu bevarede. Af de seks præmier kommer de tre, sandsynligvis fire fra København og er udsat af medlemmer af det danske kongehus, én præmie er fremstillet i Sønderborg og givet til et væddeløb af hertugparret på Augustenborg, og endelig er der en pokal skænket af byen Hamborg. Præmierne er gået i arv i slægten og har hele tiden opholdt sig på godset.

1. En stor pokal (prydkrus) af sølv med hank, indvendig forgyldt, stående på tre bevingede løvepoter (fig. 8). Det løse låg er prydet med hest i strakt galop med rytter, der i sin løftede arm bærer en nu afbrækket lanse. På den ene side af rytteren er låget ornamenteret med to egegrene, på den anden side med en laurbær- og palmegren. Hanken går op i en hestebov og -hoved. Øverst omkring beholderen under en palmefrise står: GEWONNEN IM CAROLINE AMALIEN RENNEN ZU AUGUSTENBURG IM JAHR 1833. Forneden er pokalen prydet med palmetfrise og andre ornament. Stempel for hofguldsmed Jørgen Balthasar Dalhoff, bystempel KIØBENHAVN, lødighedsmærke 13 L og månedsmærke Krebsens tegn. H. 31,5 cm, V. 2100 g. Tilhørende æske af træ udvendig belagt med mørkerødt læder, hvorpå ornamentet i guldtryk, indvendig foret med blå fløj. Sandsynligvis er det denne pokal, som er registreret af Chr. A. Bøje i hans bog under Dalhoff, men uden at han har set den.

2. Pokal af sølv med hank, indvendig forgyldt (fig. 6). På det hængslede låg bevinget sejrsgudinde med krans og palmegren. Beholderen ornamenteret foroven og forneden, på midterstykket to nøgne ryttere i gevandter galoperende mellem 2 obelisker. Inskription ved lågets rand: GEWONNEN BEIM CAROLINE AMALIEN RENNEN og under rytterne: AUGUSTENBURGER RENNBAHN 1836. Pokalen står på en rund riflet fod, adskilt fra korpus af en kort stilk. Mesterstempel for Jørgen Balthasar Dalhoff, bystempel KIØBENHAVN, lødighedsmærke 13 L og månedsmærke Krebsens tegn. H. 30 cm, V. 1650 g. Tilhørende æske i stil med ovennævnte.

3. Pokal af delvis drevet sølv, indvendig forgyldt, stående på fire løvefodder (fig. 7). Det løstsiddende låg ornamenteret med vinranke og blomster m.v., i toppen sprængende hest. På hver sin side af hesten graveret henholdsvis kronet C og W. Under låget palmet ornamentering, derunder graveret: »Gewonnen auf der Schleswiger Rennbahn 1833«. Nederst på beholder frise visende galoperende heste med ryttere på banen i Slesvig (fig 1). I baggrunden telte og bygninger (stalde), bag en indhegning tribune og tilskuere. Beholderen afsluttet forneden med rifling. Øverst på stilk fire løvehoveder, fodstykket prydet med palmetornamenter. H. 28 cm, V. 670 g. Ingen stempler. Tilhørende æske af lignende arbejde som forannævnte.

4. Stor pragtpokal af sølv, forgyldt indvendig såvel som udvendig, prydet med vinløv og bladværk (fig. 3). På låget legende hoppe og føl. Byen Hamborgs våben graveret på beholderens ene side, på den anden indskriften HAMBURG'S POKAL WANDSBECKER PFERDERENNEN 1835. Mesterstempel for Wm. Eaton, den gående løve og leopard-hovedet som garantimærker for finhed som sterling sølv, U som årsmærke for 1835-36 og kong Wilhelm 4.'s hoved, stempel for erlagt probør takst. H. 42,5 cm. V. 4050 g.

5. Pragtpokal af sølv af hofguldsmed Jürgen Joachim Jürgensen i Sønderborg med hertug Christian August og gemalindes våbenskjolde graveret på den ene side og deres kronede

Fig. 6. Pokal eller prydkrus fra 1836 af J. B. Dalhoff (side 18 nr. 2). Den fine præmie er udsat af kronprinsesse Caroline Amalie og vundet af Dr. Weber ved hestevæddeløb i Augustenborg.

monogrammer på den anden side. Pokalen kan ikke beskrives nærmere, da den for nogle år siden er stjålet.

6. Stor pose af rødt stof, hvori indsyet kong Frederik 6.'s monogram med sølvtråd, efter hukommelsen yderligere isyet oplysninger der hentyder til væddeløb i Augustenborg. Pengeposen er også stjålet. En lignende pose fra løbene i Augustenborg 1847, men af læder, opbevares i Museet på Sønderborg Slot.

Præmiernes historie

Som det ses af inskriptionerne på pokalerne 1 og 2, er de vundet ved hertugens væddeløb i Augustenborg eller rettere på banen ved Ketting på en af Rumohrgårds marker, og det samme gælder måske den store pengepose med en sum i specier skænket af kong Frederik 6. Pokalerne er udsat af hertugens søster prinsesse Caroline Amalie,

Fig. 7. I 1833 vandt Dr. Weber tillige denne pokal på væddeløbsbanen i Slesvig (side 18 nr. 3). Den er ikke stemplet, men er utvivlsomt fremstillet af hofguldsmed J. B. Dalhoff. Pokalen var skænket af de to danske prinsesser Caroline og Wilhelmine. Til højre ses den tilhørende æske af træ, udvendig belagt med mørkerødt læder, indvendig foret med blåt fløj.

der var gift med kronprins Christian (8.) Naturligvis var prinsessen med gemal gæster ved svigerindens fødselsdagsfest den 22. september og overværede ved samme lejlighed væddeløbene. Hun havde skænket en pokal til et af løbene, som derfor bar hendes navn. Caroline Amalie har ikke forsømt at aflægge disse besøg i Augustenborg, hvor hendes mor Louise Augusta levede i enkestand. Den pokal Caroline Amalie udsatte i 1829 karakteriseres som stor og særdeles smagfuld og Caroline-løbet som et af de kønneste, der fandt sted i Augustenborg. Det er imidlertid ikke sandsynligt, at Caroline Amalies Pokal fra 1829 har lighed med de to fra 1833 og 1836 (nr. 1 og 2), da den sikkert ikke er fremstillet af J. B. Dalhoff, der først blev hofguldsmed 1833. Hesten med den

Fig. 8. Stort prydekrus eller pokal fra 1833 af hofguldsmid J. B. Dalhoff, vundet ved bestevæddeløb i Augustenborg af Dr. Weber (side 18 nr. 1). Kronprinsesse Amalie skænkede den værdifulde præmie.

lansebærende rytter på låget af Augustenborg-pokalen fra 1833 (fig. 8) skal vel være symbol på den ældgamle sport »ringrenden«, som dyrkedes i forbindelse med hertugens væddeløb. Pokalens greb med hestehovedet viser den stolte ædle hest.

Figuren i toppen af pokalen fra 1836 (fig. 6) er den græske bevingede sejrsgudinde Nike med sine attributer, sejrskrans og palmegren, som dog ikke hører til i antikken, men er typiske for samtiden. På de to Augustenborg-pokaler findes kun en smule drevet arbejde, størstedelen er højst sandsynligt fremstillet på Dalhoffs selvkonstruerede pressemaskine, der virkede så materialet blev »aldeles skarp og glat bagpå, så du vil forundres«, som han skriver i et brev fra Berlin til sin bror. Hofguldsmiden, der var lærer

Fig. 9. Den største og flotteste præmie vandt Dr. Weber ved et væddeløb på banen i Wandsbeck 1835. Pokalen er skænket af byen Hamborg, men er fremstillet i London (side 18 nr. 4).

på Kunstakademiet i bl.a. modelering og tegning, har antagelig selv tegnet pokalernes motiver og selv modelleret figurerne. En påvirkning fra hans lærer prof. Hetsch er dog uomtvistelig, ja enkelte dele sandsynligvis taget fra ham. Således er de to nøgne ryttere med flagrende gevandter tillige anvendt på en væddeløbspokal af Dalhoff lavet til prins Christian (8.); ornamentikken er også lignende. Denne pokal er imidlertid tegnet af Hetsch⁸. Inspirationen er givetvis græsk-romersk mytologi – det lå i tiden med sværmeriet for det antikke.

Slesvig pokalen (nr. 3, fig. 7), der ikke er stemplet⁹, er efter ornamentikken at dømme også fremstillet på Dalhoffs værksted. Imidlertid er denne pokal af delvis drevet arbejde. Figurer, fødder m.m. er givetvis støbt, og Dalhoff var netop mester i at støbe.

Hele kongefamilien er blevet mobiliseret til at udsætte præmier

Fig. 10. Billedet viser os Slesvig-pokalens låg (side 18 nr. 3, jfr. billedet side 20) med kronprinsesse Wilhelmines kronede navnebogstav. Hun giftede sig 1838, efter at være blevet skilt fra prins Frederik (7.), med prins Carl, senere hertug af Glücksborg, og kom til at leve resten af sit liv i hertugdømmerne, først på slottene i Kiel og Louisenlund og fra 1871 på Glücksborg slot.

ved væddeløbene i Hertugdømmerne; det har vel også været kongen tilpas, at han derved kunne slå sin landsfaderlighed fast. I Slesvig blev det prinsesse Caroline og Wilhelmine, som kom til at navngive et løb. Arveprinsesse Caroline (1793 – 1881) er os velkendt fra Bo Bramsens bog »Ferdinand og Caroline«. Hun var den ældste af Frederik 6.'s døtre, og var indtil sit 16. år det eneste overlevende barn. En særlig tilknytning til Slesvig gav Carolines guvernante frk. Jensen, som kom derfra; hende kom Caroline til at holde meget af. I 1829 ægtede prinsessen 35 år gammel den jævnaldrende prins Ferdinand. Carolines yngre søster Wilhelmine (1808 – 1891) var i første ægteskab gift med sin halvfætter prins Frederik (7.), men ægteskabet opløstes 1837, og året efter giftede hun sig med den senere kong Christian 9.'s ældre bror hertug Carl af Glücksborg.

Den fjerde af pokalerne på Rosenkrantz (fig. 3) er som nævnt fremstillet i London, dog er det muligt, at man har ladet en Hamborg-guldsmed foretage indgraveringen og forgyldning. Pokalen er både den eleganteste, største og flotteste af de fire, og udført med megen virtuositet, hvilket er forståeligt, for i England, hestesportens hjemland, var guldsmedene velkendte med at smede væddeløbspokaler. Det matterede vinløv og bladværk på den polerede grund gør sig godt, og hoppen med det legende føl udgør et smukt læggreb. Hamborg-guldpokalen som den kaldtes, er også udsat i 1836 og 1837, men synes herefter at være inddraget.

Det var en strålende sejr for Dr. Weber at kunne modtage denne store præmie første gang, den var udsat. Han fik den overrakt af en madame Syndika Siveking. Den lykkelige vinder udbragte fra dommertribunen et længe leve Hamborg under tilskuernes store jubel, idet man glædede sig over, at pokalen kunne forblive i landsdelen.

Det er ret sjældent, at sølvgenstandenes æsker er bevaret, men vore væddeløbspokaler nr. 1, 2 og 3 kan endnu gemme sig i deres gamle indpakning. Æskerne til Augustenborg-pokalen (nr. 1) fra 1833 og Slesvig-pokalen fra samme år er indvendig udsmykket og kantet med smalle hvide bånd af nøjagtig samme vævning (fig. 7). Under bunden af æsken til Augustenborg-pokalen fra 1836 sidder endnu det gamle firmaskilt med: »J. Birch, Løvstræde Nr. 121, Kjøbenhavn«. Konklusionen må nok være, at alle tre æsker er fremstillet i J. Birch's værksted, ligesom man bestyrkes i den antagelse, at også Slesvig-pokalen er udgået fra Dalhoffs værksted.

Tilbage er herefter at redegøre for de to væddeløbspræmier nr. 5 og 6, men da det er umuligt med sikkerhed at datere og stedfæste dem, kan der om pokalen kun siges, at den må være vundet på en af de væddeløbsbaner, hvor hertug Christian August eller hertuginde Louise Sophie udsatte præmier. Der skulle derfor være god mulighed for engang at få kendskab til en lignende pokal af hofguldsmed Jürgensen i Sønderborg. Med hensyn til Frederik 6.'s pengepose kan det bero på en fejlhuskning, at den er vundet i Augustenborg. Af det foreliggende materiale ses nemlig ikke, at kongen har udsat pengepræmier i Augustenborg; det har han derimod gjort flere andte steder.

Hofguldsmed Jørgen Balthasar Dalhoff.

J. B. Dalhoff (1800 – 90) var dansk kunsthåndværker. 1820 blev han udlært som guldsmed og blev ved kgl. bevilling mester i 1829, samme år som han giftede sig. Den opnåede bevilling gav en særlig ret til som kunstner at arbejde i alle såvel ædle som uædle metaller. Han fik nu eget værksted og en lille butik i Lille Kongensgade 67, hvor han havde et vindue med sølv samt bronze og andre metaller i et andet. Senere fik han værksted ved St. Annæ Plads, hvor støberi og presseværk bedre kunne være. Dalhoff foretog som svend rejser sydpå 1824 – 27, og igen 1835 og 1837 var han på farten. I Italien studerede og tegnede han antikke værker. Under sit ophold i Berlin 1824 så han sit snit til at betragte en pressemaskine, om hvilken han hemmelighedsfuldt skriver hjem, at den kan presse større, tykkere og vanskeligere ting, end det hidtil har været muligt. Efter at være kommet hjem konstruerede han sin egen pressemaskine, som han fik løst patent på i 1828, men måtte foretage flere ændringer på. De mange omkostninger derved bevirkede, at hans giftermål måtte udsættes. Fordelen ved maskinen var, at den, i modsætning til de almindelig anvendte, ikke pressede med hele stemplets overflade på en gang. Netop i disse år vandt industrialiseringen stærkt indpas i guldsmedehåndværket, og Dalhoff, der var teknisk begavet, blev i denne overgangsperiode på flere områder førende bl.a. med ætsning, presning og støbning. At han var en af initiativtagerne til og medstifter af Industriforeningen 1838, viser hans forståelse for den nye tid. Også på det kunstneriske område inden for sit fag kom han til at betyde meget. Dalhoffs gode evner for tegning blev i lærlingetiden opøvet på Kunstakademiet med prof. G. T. Hetsch som lærer. Selv var han senere en tid lang lærer på akademiet i tegning, drivning, modelering og ornamentering. Med tiden voksede Dalhoffs interesse for det industrielle, og som industrimand var han delagtig i bekæmpelsen af lavsvæsenets snærende bånd.

Tidligt fik J. Dalhoff forbindelse med medlemmer af kongehuset. Efter i 1820 at være blevet svend, vedblev han at besøge akademiet, hvor han kom op i modelklassen. Klassens lærer prof. Lund viste akademiets ivrige og virksomme præces prins Christian (8.) et reliefbillede af dennes gemalinde Caroline Amalie, fremstillet af Dalhoff. Herved vakttes prinsens interesse for den unge svend, og

det var indledningen til et mangeårigt tjenesteforhold for kongefamilien. Dalhoff modelerede tillige en buste af prins Christian i voks efter Thorvaldsen. Busten og reliefbilledet ville han forære prinsen for derved måske at få hans hjælp til sin påtænkte udenlandsrejse. Dalhoff blev da også tilsagt i audiens og fik af kronprinsen den bedste anbefaling til rejsen. Kronprinsen og Hetsch var Dalhoffs velyndere. Dalhoff var en sjælden flittig og virksom mand, og det helt op i alderdommen. Da enkedronning Caroline Amalie døde 9. marts 1881, kom den over 80 år gamle guldsmed til at smykke sin tidligere trofaste kundes kiste. Som det fremgår af foranstående har ikke alene prinsesse Caroline Amalie, men også andre kongelige personer benyttet ham. I et brev dateret 26. maj 1837 fra hustruen Wilhelmine fortæller hun sin mand, der er på rejse i Tyskland: »Vi har i går afleveret prinsessernes pokal«. Sikkert drejer det sig om Caroline og Wilhelmines Slesvig-pokal. Videre skriver hun: »og så skal han (svenden) til prins Christians pokal«. Den var ifølge et senere brev færdig 16. juli; også en pokal til prins Ferdinand skulle i arbejde.

Ovenstående er kun tilfældigt fundne oplysninger. Uden tvivl har Dalhoff fremstillet mange pokaler til væddeløbspræmier. Når så få er kendt, skyldes det sikkert, at en væsentlig del af dem gik sydpå til hertugdømmerne, den del af monarkiet, hvor de allerfleste hestevæddeløb afholdtes grundet på hertugen af Augustenborgs ihærdighed. Af pokalerne er mange i tidens løb spredt i Tyskland¹⁰. En anden grund til manglende kendskab til Dalhoffs pokaler er måske deres industrielle fremstilling, der har ladet dem få lov til at være i fred for museumsfolk og samlere.

Efterskrift

Der rettes en hjertelig tak til Friherre Rembert von Münchhausen for velvilligt at have stillet sine pokaler til rådighed for flere undersøgelser. Alle de her gengivne fotografier af pokalerne er optaget på godset Rosenkrantz af fotograf ved Slesvig-Holstens Frilandsmuseum Liselotte Riis, til hvem min bedste tak for venlig og munter hjælpsomhed rettes.

LITTERATUR OG KILDER.

- Bestimmungen über die in der Nähe der Stadt Schleswig abzuhaltenden Wettrennen und eine damit zu verbindende Tierschau und Auction. Schleswig 1830.
- Bøje, Chr. A.: Danske Guld- og Sølvmedemærker, Kbh. 1954.
- Dahlhoff, N.: Jørgen Balthasar Dalhoff, Kbh. 1915 - 16.
- Drittes Verzeichniss der in dem Königreich Dänemark und den Herzogthümern Schlewig, Holstein und Lauenburg befindlichen Vollblut-Pferde. Nebst einem Anhang. Oldenburg in Holstein 1833.
- Ecklon, L.: Augustenburger Pferderennen, i Heimatsblätter 1900, s. 159.
- Irmisch, R.: Geschichte der Stadt Itzehoe, 1960.
- Meyer, H. J. H.: Das Pferderennen in Wandsbecks Feldern am 18. und 20. Juli 1835.
- Paulsen, Jørgen: Det Augustenborgske Sølvkammer, i Festskrift til Johan Hvidtfeldt, 1978, s. 335 - 50.
- Programme der Wandsbecker Pferderennen, årene 1835 - 41, i Hamborgs Stadtarchiv.
- v. Rumohr, Henning: Slotte og herregårde syd for grænsen, Kbh. 1968.
- Schleswig-Holsteinischer Kunstkalender, bl.a. 1917, s. 52 - 61.
- Stenkov, Ove (red.): Hesten, Kbh. 1970.
- Endvidere er hentet oplysninger fra aviserne Itzehoe Wochenblatt 1834 og 1836, Fyns Stiftstidende 2. sept. 1834, Lyna, eine Wochenschrift 17. maj 1837, Dannevirke 12. aug. 1895 m.fl. samt fra Städtisches Museum, Schleswig, Historisk Arkiv i Augustenborg, Stadtarkiverne i Itzehoe, Hamborg, Oldesloe og Neustadt samt Haderslev Byhistoriske Arkiv.

NOTER

1. De værdifulde fuldblodsheste blev efter hertugen overtaget af den danske stat (kongen) og overført til de kgl. stalde på Sjælland, kun nogle få blev bortauktioneret på Als. Hertugen købte godset Primkenau i Schlesien for den erstatningssum han fik for sine slesvigske godser, men sin tidligere lidenskab for væddeløbssporten og hesteavlens genoplivede han ikke.
2. Her og i det følgende er kildernes møntbenævnelser anvendt. Specie, speciedaler eller rigsdaler og rigsdaler specie er forkortet til sp. Denne mønt blev efter Napoleonskrigene slået fra 1819. Rigsbankdalerne kaldtes også taler og er forkortet til rbdlr. eller rbt. Den blev udmøntet fra 1813 og værdien var ½ speciedaler.
3. Hestehandler Fischer var kras slesvig-holstener og hertugens håndgangne mand. Da augustenborgerne nytårsdag 1848 bragte hertugen et »Lampetog«, lovede Fischer ham i sin tale, at de ville stå som en mur om det fyrstelige par, når danskerne kom. Da de danske kom, var hertugen borte, Fischer var der, men til muren mærkedes intet. Da biskop J. Hansen efter sin udnævnelse besøgte provst Hoeck på dennes fødselsdag, var hele det augustenborgske hof-personale tilstede også hesteholder Fischer »der så på mig som ville han sluge mig« fortæller biskop Hansen.
4. Generalmajor Wilhelm Georg Friedrich Carl von Düring, f. 10. juli 1782, død 1. september 1860, gift med Martha født Mortensen. Ritmester Ernst von Düring, (f. 1822), Damager, var hans søn.
5. Engelsk guldmønt udmøntet til 1813. Den bevaredes efter den tid som regnemønt for eksklusive varer til en værdi af 1 pund 1 shilling. 100 guinea var dengang ca. 570 sp.
6. Dansk guldmønt svarende til ca. 4½ sp., udmøntet fra 1826 - 70. Den hørte ikke med til møntsystemet og var ikke lovligt betalingsmiddel. Mønten, der hovedsagelig blev slået i Altona, var ret ukendt i kongeriget.

7. Baron von Münchhausen på Rosenkrantz kan fremvise jernbolte og armbrøstpile, som har været gemt på godset fra gammel tid.
8. »Fortegninger for Haandværkere« samlede og udgivne af C. F. Hetsch. Tavle XXXV. Kunstindustrimus', bibliot.
9. Sølvpokalernes stempeling eller mangel derpå bereder visse vanskeligheder, men er tillige overordentlig interessant, idet der her viser sig en helt ukendt form for mærkning af Københavner sølv. Pokalerne nr. 1 og 2 er stemplet med mestermærket I. DALHOFF, der findes i Chr. A. Bøje som nr. 1142. Bymærket KIÖBENHAVN i stedet for de tre tårne er derimod usædvanligt, eftersom der i Bøje er opført ikke mindre end 116 forskellige tårnstempler med årstal, medens byens navn skrevet helt ud ikke er nævnt og derfor ikke kan have været kendt af forfatteren. Indtil nu synes de bedste kendere af dansk sølvstempeling ikke at have mødt denne form. Det var laugets oldermand, der istemplede Københavnermærket de tre tårne.

En forklaring på fænomenet må der imidlertid være; der kan nemlig ikke være tale om nogen tilfældighed, eftersom stemplingen af de to pokaler er udført ens med tre års mellemrum. Stemplernes rækkefølge er ikke ens, men det er uden betydning. På pokal nr. 1 er lødigheds- og månedsmærke anbragt sidst i rækken, medens de på pokal 2 står mellem mester- og bymærket. Et væsentligt forhold at bemærke er, at gardeinens mærke M eller OM for Christian Olsen Møller mangler. Loven påbød, at et guldsmedearbejde af afgiftsmæssige grunde skulle fremsendes til offentlig prøvning hos gardeinen, der så med sine stempler garanterede den angivne lødighed, på disse pokaler 13 L (er ikke opført hos C. A. Bøje.) (13/16 finhed=812,5 prm.) Det må således ikke have været nødvendigt at lade pokalerne prøve og pådrage sig en omkostning. Det kan anses for utænkeligt, at Dalhoff ikke skulle have overholdt love og bestemmelser.

Månedsmærket på pokalerne er krebsens tegn, der gik fra 21. juni til 22. juli. Mærkværdigvis er almanakkens tegn for dyrekredsens billeder benyttet, det var ellers taget ud af brug 1830, hvorefter de naturalistiske fremstillinger anvendtes. Dette tegns stempel var ikke guldsmedens, men tilhørte gardeinen.

Det kan derfor se ud til at Dalhoff alligevel har kontaktet ham. Eftersom Dalhoff ikke har været hos oldermanden med sine pokaler og ikke fået gardeinens stempel, men nok månedsmærket, der blev islået af afgiftsmæssige grunde og dermed fastslog, at pokalerne havde været til kontrol, ja, så er det nærliggende at antage, at dette forhold har forbindelse med kongehusets fritagelse for skatter, afgifter eller told. Ifølge kongeloven betalte kongen ikke skat. Han var som symbol på kongemagten hævet over loven og dens bestemmelser og var uden pligter; og toldgrænsen lå jo ved kongeaen helt til 1851. Det kan have været den mærkelige afgift fra 14. oktober 1813 på varer i forvaring eller under bearbejdelse eller en udførselstold på sølv, som har kunnet spares, men måske har Dalhoff kun villet undgå udgifterne til oldermand og gardein. Det kan synes mærkeligt, at et så stort stykke sølv som Slesvig-pokalen ikke er stemplet, men muligvis er stemplingen undladt, fordi den kort og godt ikke var påkrævet.

Denne pokal skulle anvendes sidst i juni 1833, og måske er Dalhoff herefter blevet betænkelig, det kunne jo vække mistanke ikke at signere sine arbejder. Da så Augustenborg-pokalen skulle leveres ca. 3 måneder senere, har han fået sagen nærmere gennemtænkt og har fundet frem til den løsning, som stemplingen af Augustenborg-pokalerne er udtryk for.

Der kunne fremsættes andre formodninger i forbindelse med de to pokalers særegne stempeling, f.eks. at oldermandens bystempeling er undladt (undgået) på grund af pokalernes industrielle fremstilling, eller at Dalhoffs kølighed over for laugsvesener kan have haft indflydelse i denne sag. Måske har oldermanden ikke kunnet islå bymærket fordi

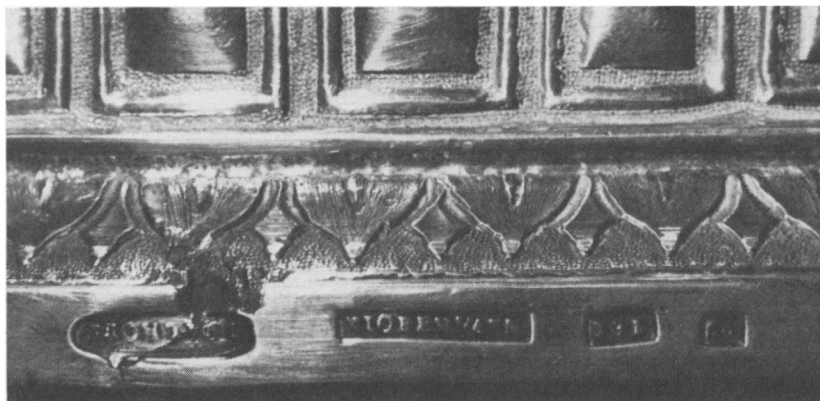

Fig. 11. Den interessante stempning af det store Augustenborgerkus fra 1833. Længst til venstre Dalhoff's mesterstempel islået på hovedet. Mod højre det yderst sjældne bystempel KIÖBENHAVN, lødighedsstempelen 13L og månedsmærket. Det andet Augustenborgerkus (side 18 nr. 2) har en lignende stempning.

gardeinen ikke havde slået sit mærke, og så klarede Dalhoff sagen ved at stemple med KIÖBENHAVN, et stempel han evt. har anvendt til at signere sine arbejder i ikke ædelt metal.

10. Efter en fortegnelse fra 1848 befandt der sig 25 pokaler i hertug Christian August's sølvkammer, deraf de 21 i futteral. Men ingen af disse findes blandt de sølvgenstande museet på Frederiksborg slot i 1930 - 31 erhvervede fra slottet Primkenau af enken efter den sidste augustenborgske hertug Ernst Günther. Dog befinder der sig sikkert een af de nævnte 25 pokaler på Glücksborg slot. Det er en væddeløbspokal, dat. 24 sept. 1827 lavet af hofguldsmeden J. J. i Sønderborg. Den ligner til forveksling det i »Nordslesvigske Museer« 1976 side 32 afbildede stykke, men vejer næsten det dobbelte, d.v.s. et rigtigt »Herrenstück«. Pokalen har været i hertug Ernst Günthers eje fra 1917 til hans død 1921.